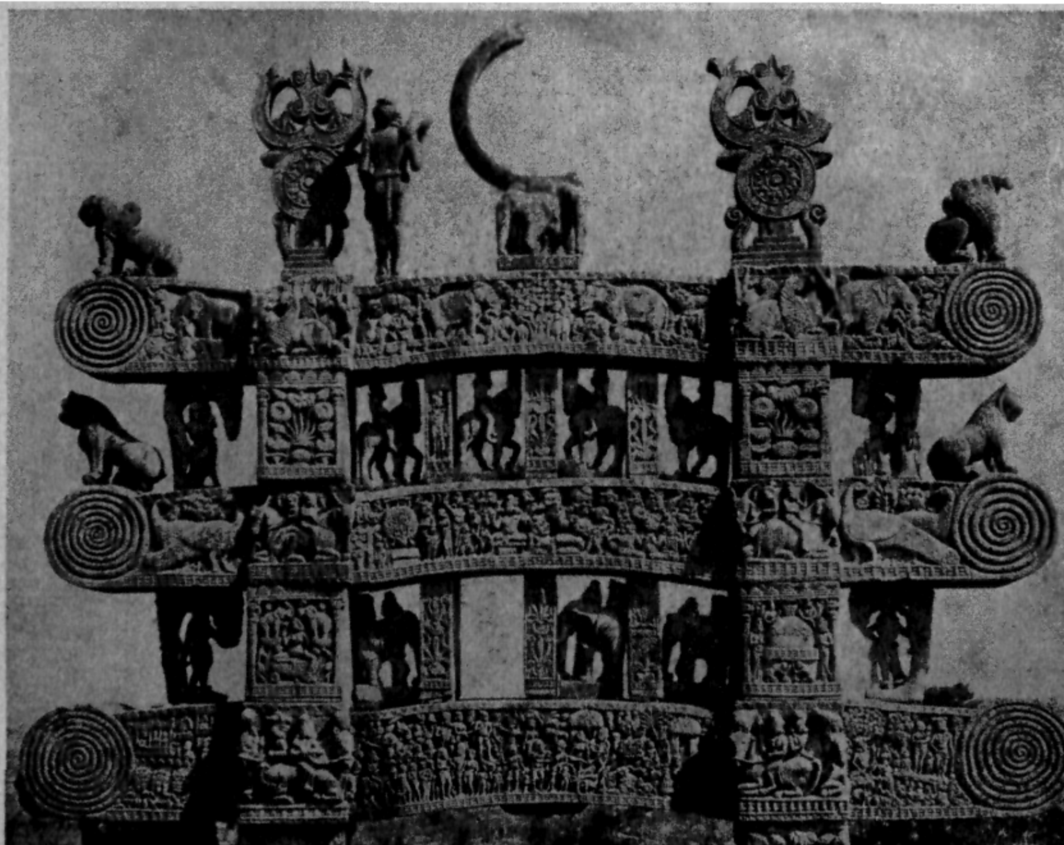

સાંચીના સ્તૂપના પથ્થરનાં તોરણદ્વાર પરનું ભાસ્કર્ય

જેમાં ભગવાન બુદ્ધના જીવનપ્રસંગો, તેમના પૂર્વજન્મની કથાઓ તથા બીજાં મંગળ સુશોભનો કોતરેલાં છે.

કુમાર પ્રિન્ટરી · અમદાવાદ

મોહેં-જો-ડેરોમાંથી મળેલા પોચા આરસના બનેલા આ શિલ્પ ઉપર અતિ સુંદર રાસાયણિક પ્લાસ્ટર કરેલું છે. નીચું કપાળ, આગળપડતું નાક, અને ભરાવદાર હોઠવાળું આ શિલ્પ તે સમયના માનવીઓનો ખ્યાલ આપે છે.

ગયાજીમાંનું ગુપ્તસમયનું બુદ્ધ-મંદિર

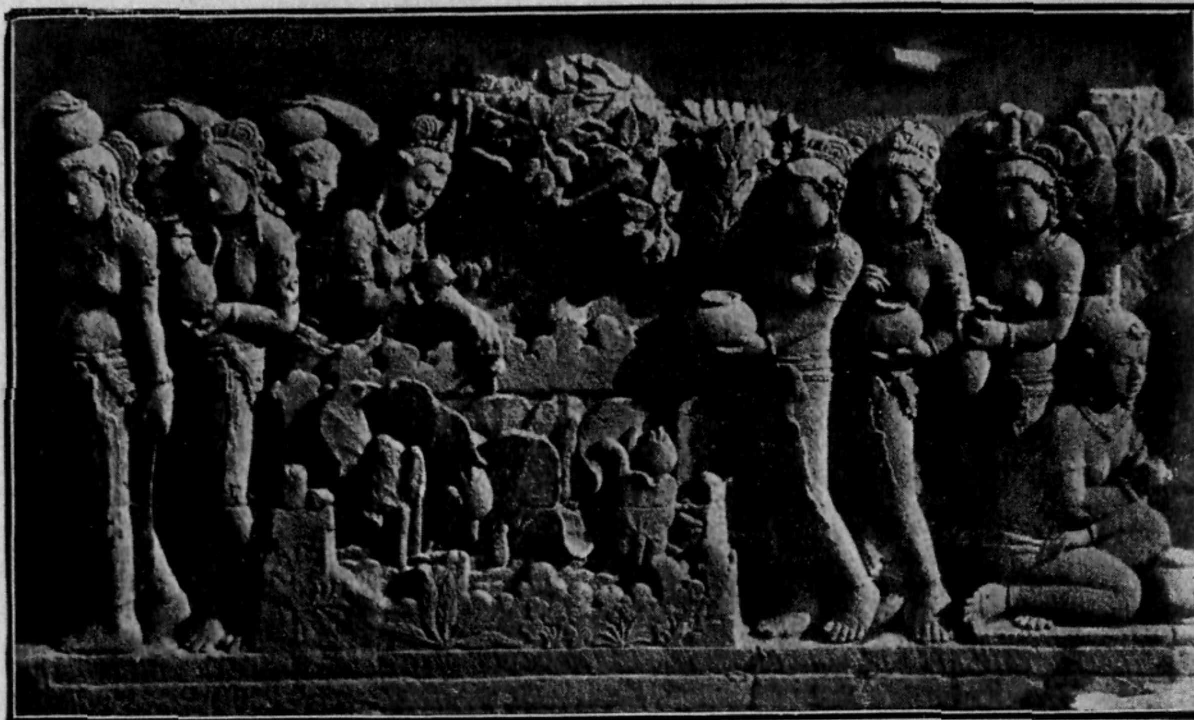
નટરાજ

સારનાથમાંની ભગવાન બુદ્ધની મૂર્તિ

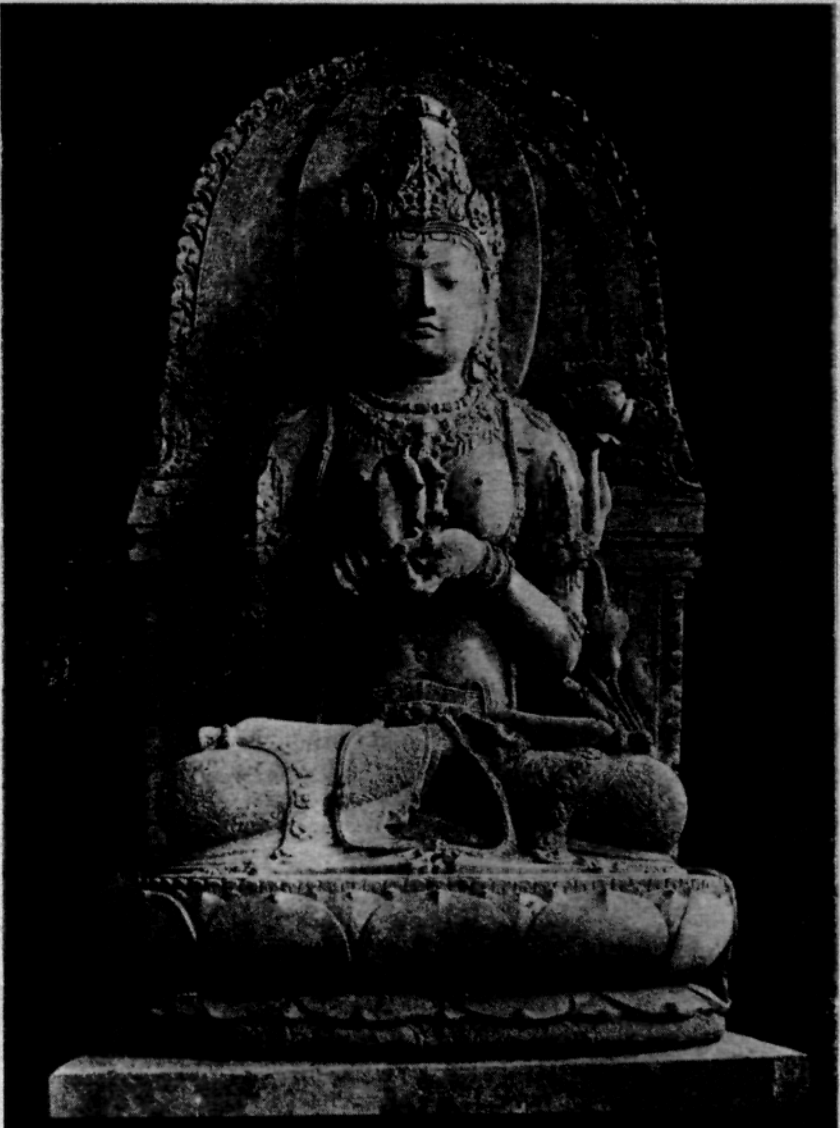
એના પ્રશાન્ત સાત્ત્વિક અપાર્થિવ અને તેજસ્વી મુખભાવ ઉતારવામાં
આર્યોની શિલ્પકલાનો દિગ્વિજય છે.

ન્દરી • અમદાવાદ

જળાશય આગળ (જાવાનું શિલ્પ)

આઠમા કે નવમા સૈકામાં સુમાત્રાના શૈલેન્દ્ર રાજવંશના રાજાઓએ બોરોબદુરમાં એક જંગી દેવાલય બંધાવેલું છે. મંદિર બુદ્ધપૂજાનું છે છતાં તેની દીવાલો પર રામાયણ-મહાભારતના આખા પ્રસંગો હારબંધ શિલ્પકલામાં મૂર્તિમંત કર્યા છે.

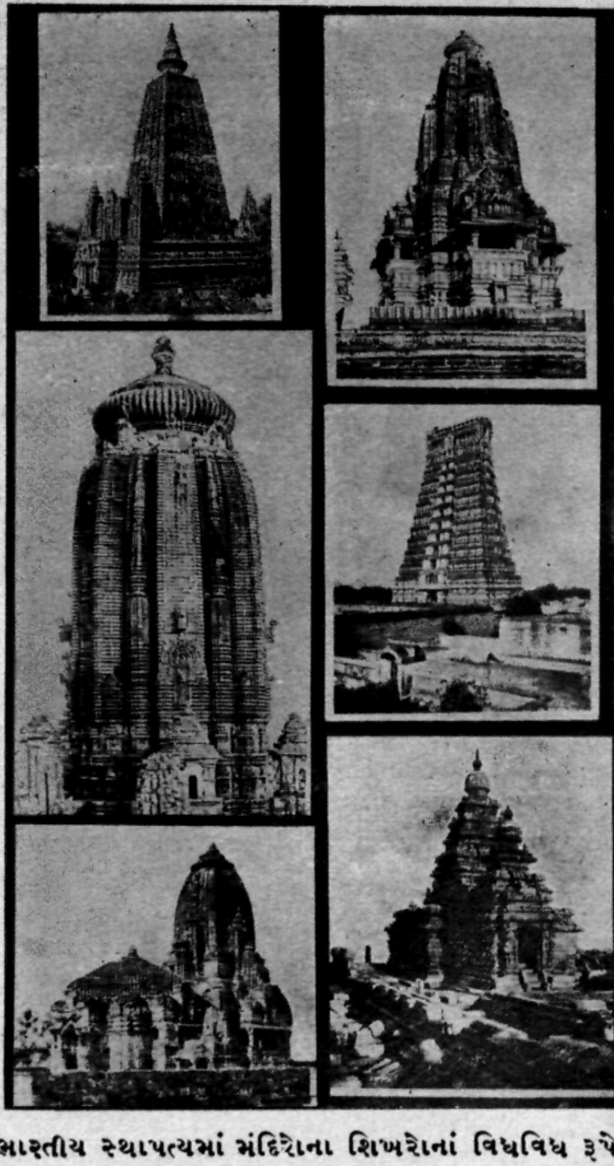

પ્રજ્ઞાપારમિતા

[સરસ્વતી]

આ સુંદર મૂર્તિ જાવામાંથી મળી આવેલી. હાલ જર્મનીના લાઈડન શહેરના એથ્નોગ્રાફિક મ્યૂઝિયમ—માનવવંશવિજ્ઞાનના સંગ્રહસ્થાન--માં છે, ને યુરોપ કે એશિયાની ઉત્તમોત્તમ ભાવનાના મૂર્તસ્વરૂપ તરીકે તથા કલાની આધ્યાત્મિક પ્રેરણાકૃતિ તરીકે તે અદ્વિતીય લેખાય છે.

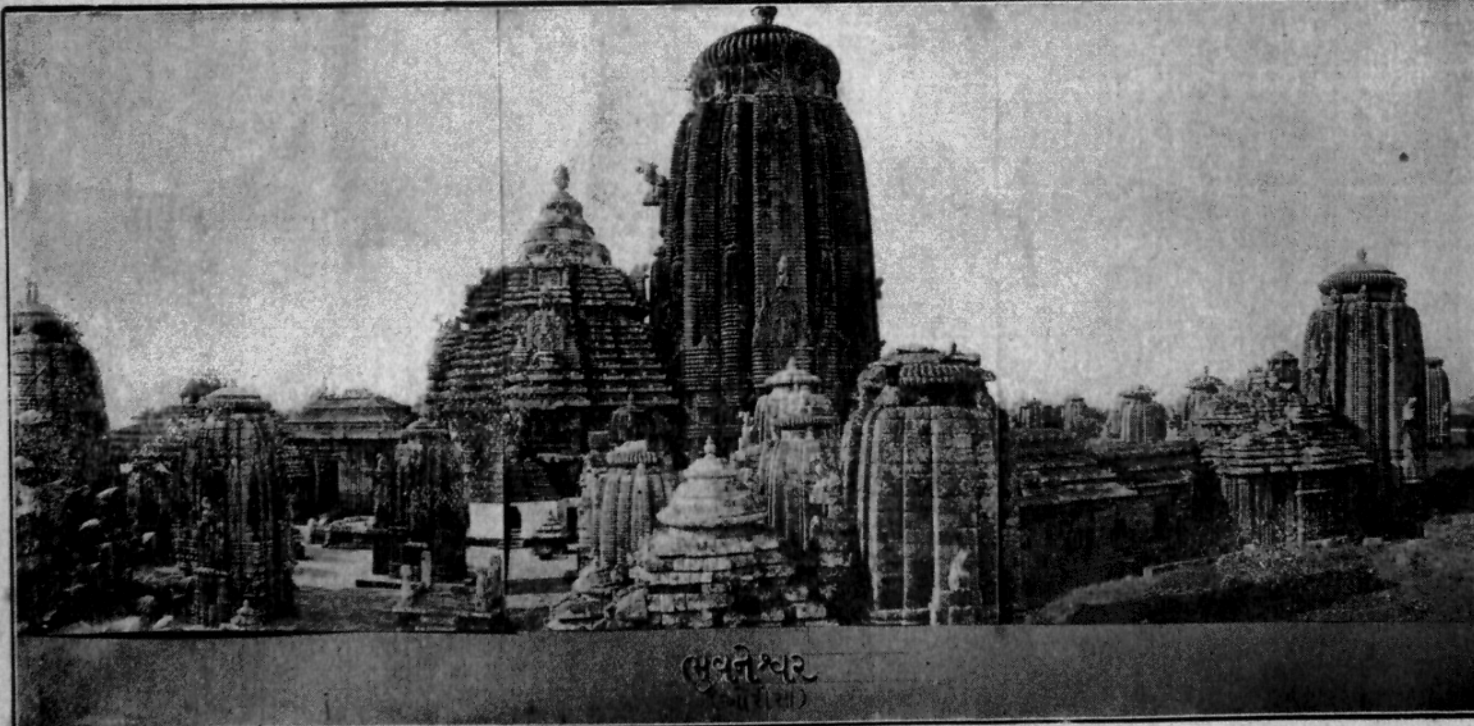
કુમાર પ્રિન્ટરી · અમદાવાદ

ભારતીય સ્થાપત્યમાં મંદિરોના શિખરોનાં વિધવિધ રૂપો

મથાળેથી ડાબી બાજુએથી ગણતાં ક્રમવાર : (૧) ગુપ્તસમયનું ગયાજીનું બુદ્ધમંદિર; (૨) ખજુરા (માલવા)નું ચાલુક્ય સમયનું શિવમંદિર, રજપૂત–ગૂજરાત કલા; (૩) સાતમી સદીનું ઓરિસ્સાનું ભુવનેશ્વરનું મંદિર, શૈવકલા; (૪) દક્ષિણનાં ગોપુરમ્ ઘાટનાં શિખર; (૫) ચિતોડગઢમાંનું મીરાંનું મંદિર (ચાલુક્ય–ગુજરાત કલા); (૬) રથ ઘાટનું દક્ષિણ હિંદનું મહાબલિપુરનું મંદિર.

કુમાર પ્રિન્ટરી · અમદાવાદ

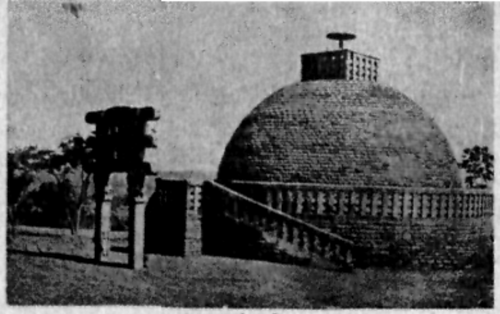
Johnston and Hoffman

ઓરિસ્સામાં જગન્નાથપુરી પાસે આવેલાં ભુવનેશ્વરનાં આ મંદિરો સાતમા-આઠમા સૈકામાં ગંગાવંશના પ્રતાપી રાજાઓએ બંધાવેલાં. શૈવ સ્થાપત્યના ઉત્તમોત્તમ અને નમૂનાસમાં આ મંદિરો દેખાવમાં ભવ્ય તેટલાં જ શિલ્પકારીગરીથી ભરચક છે.

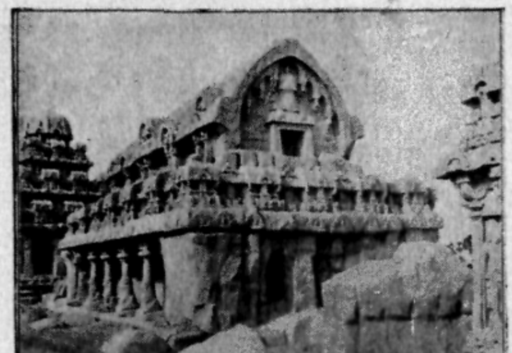
કુમાર પ્રિન્ટરી • અમદાવાદ

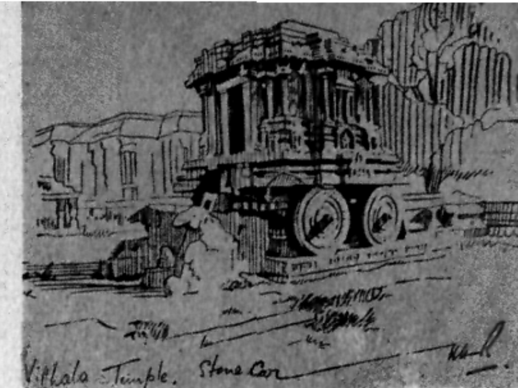

ભુવનેશ્વરના મંદિરમાંની
પાર્વતીની મનોહર મૂર્તિ
સ્કેચ · રવિશંકર રાવળ

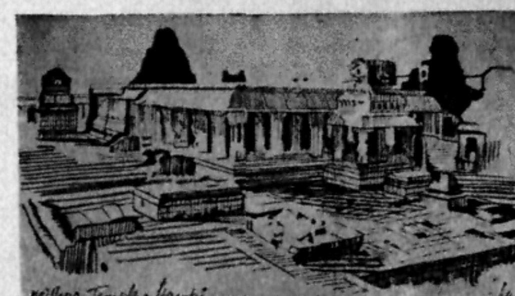

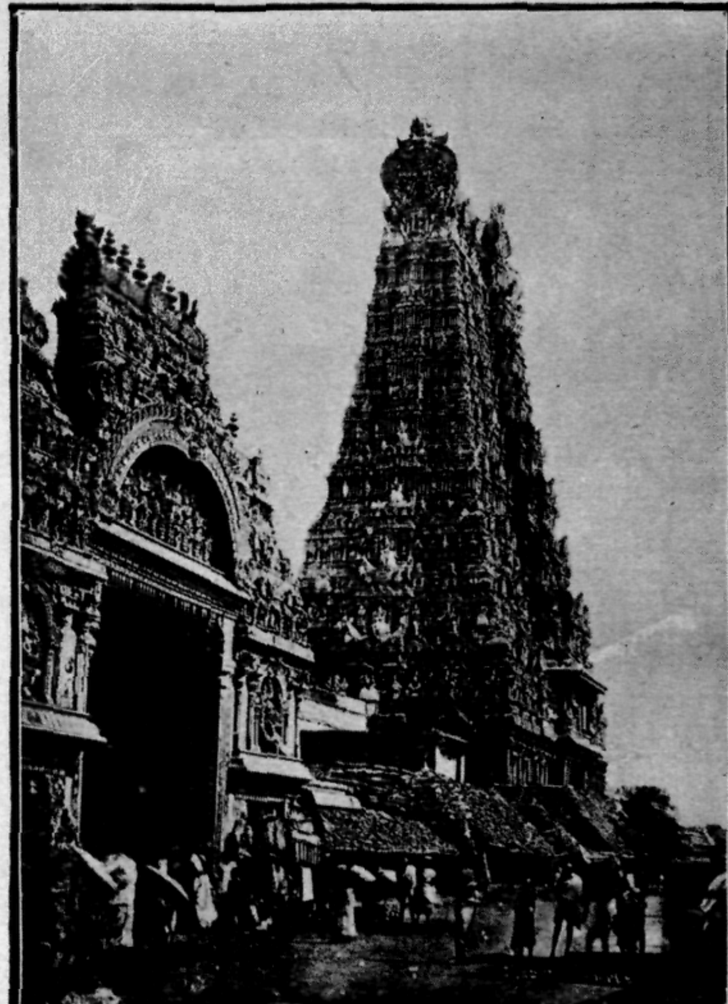
ઉપર : સાંચીનો સ્તૂપ
નીચે : મહાબલિપુરમાં 'ભીમનો રથ' નામનું મંદિર

ઉપર : નિઝામ રાજ્યના અનેગુંડીથી હોસ્પેટ સુધીનાં નવ-ચોરસ માઈલમાં વેરવિખેર પડેલાં વિજયનગરનાં ખંડિયેરો-માંના એક શ્રી વિઠ્ઠલ-મંદિરનો કોતરેલો પાષાણરથ
નીચે : એ જ ખંડિયેરોમાંનું અચ્યુતરાયનું મંદિર

મીનાક્ષિ-મંદિરનું ગોપુરમ

કુમાર પ્રિન્ટરી • અમદાવાદ

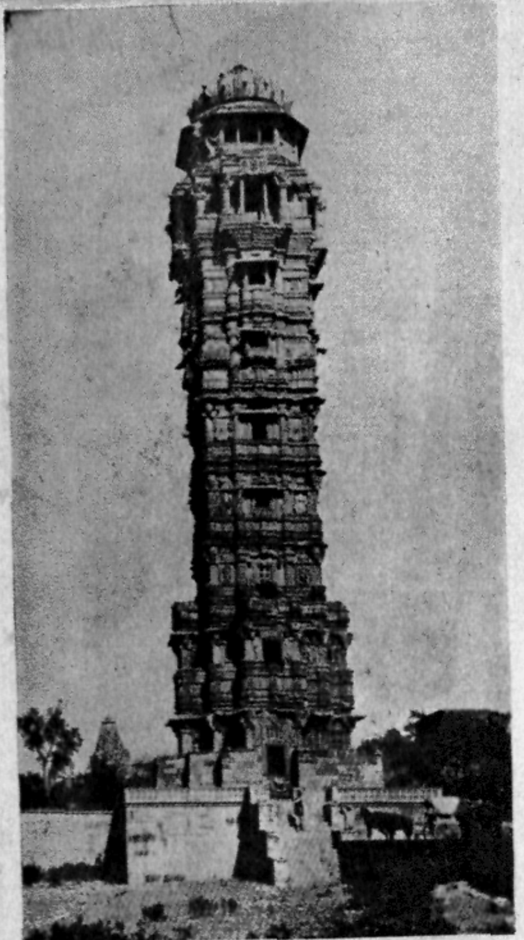

મદનકાય (નર્તકી)ની લાવણ્યભરી મૂર્તિ
બેલુર (દક્ષિણ હિંદ) મંદિરનું ઈ. સ. ૧૨૦૦ની સાલનું શિલ્પ

કુમાર પ્રિન્ટરી · અમદાવાદ

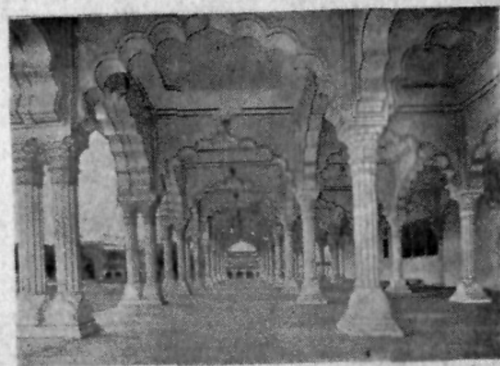
'શિલ્પસમૃદ્ધિ'નો ખરેખરો ખ્યાલ આપતા હળેબીડના આ છન્નકેશવના મંદિરમાં કળશથી તે છેક તળિયા સુધી સુંદર અને બારીક કારીગીરીવાળું શિલ્પ ભરેલું છે. 'સમૃદ્ધિ'ના ખરા અર્થમાં અહીં શિલ્પની સમૃદ્ધિ ભરી છે.

ચિતોડગઢ પાસેનો કીર્તિસ્તંભ

ઉપર : કાંકરોલીમાં રાયસાગર પરનો આરસનો ઓવારો
નીચે : દીવાનેખાસ દિલ્હી

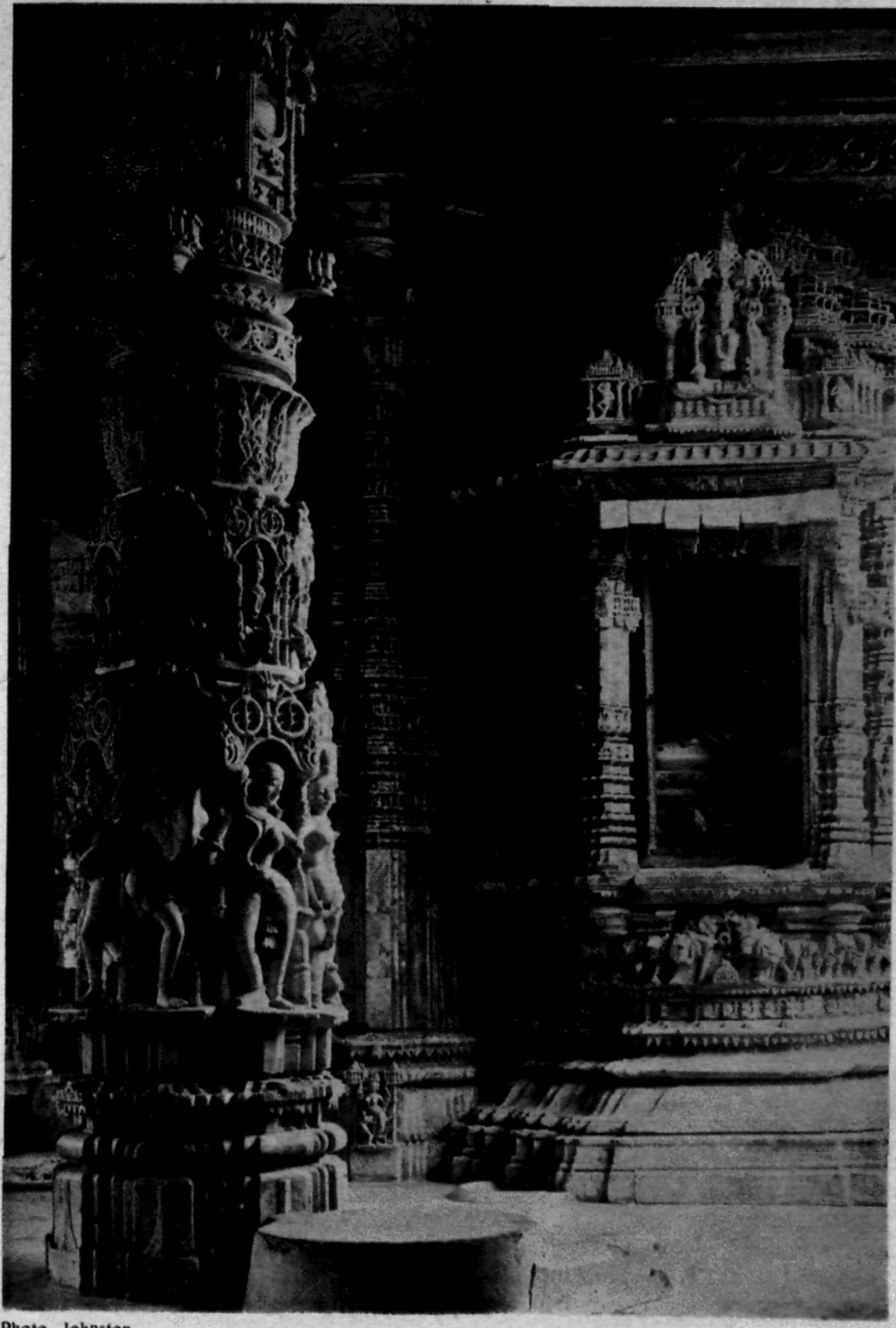
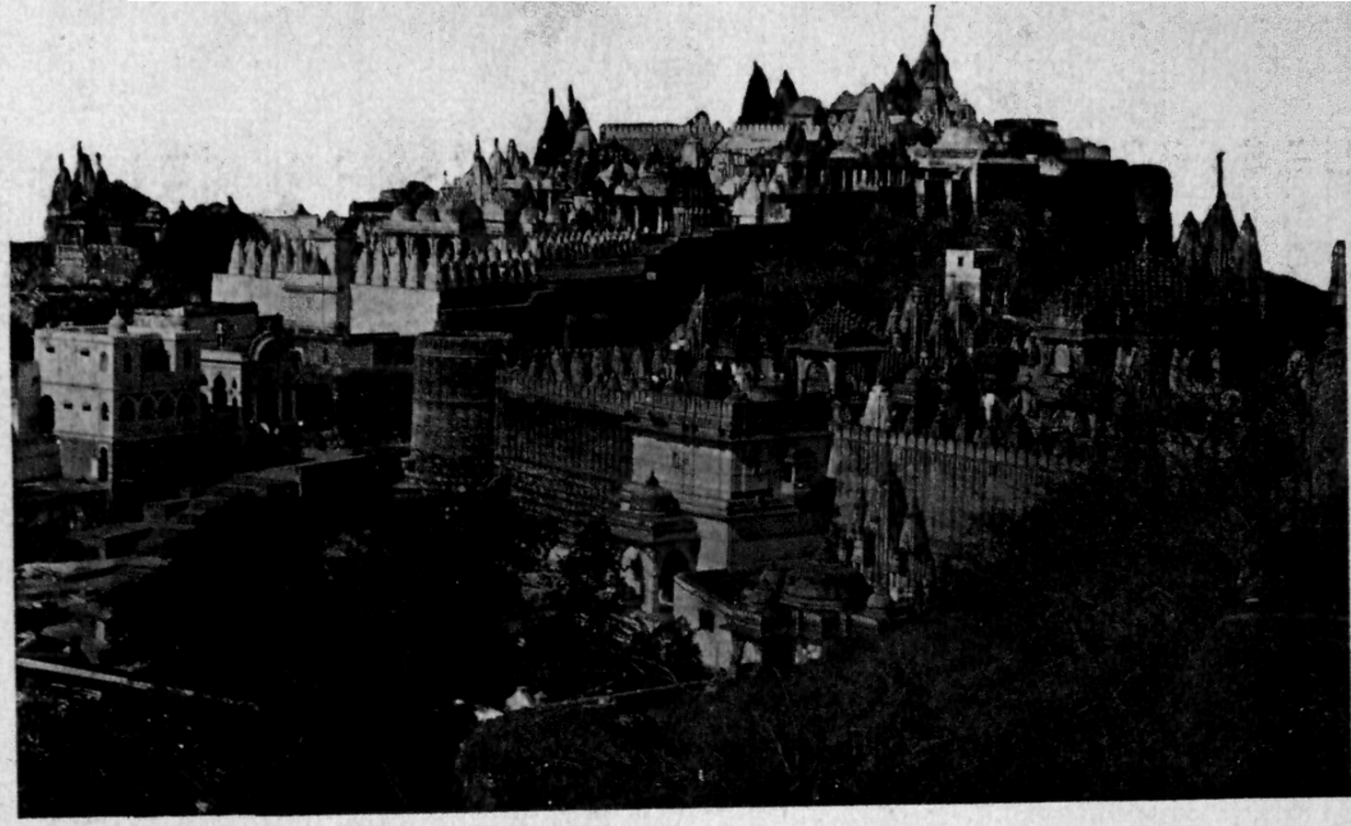

Photo · Johnston

આબુ ઉપરનાં દેલવાડાનાં જૈન મંદિરનો અંદરનો ભાગ

કુમાર પ્રિન્ટરી · અમદાવાદ

તીર્થાધિરાજ શત્રુંજય

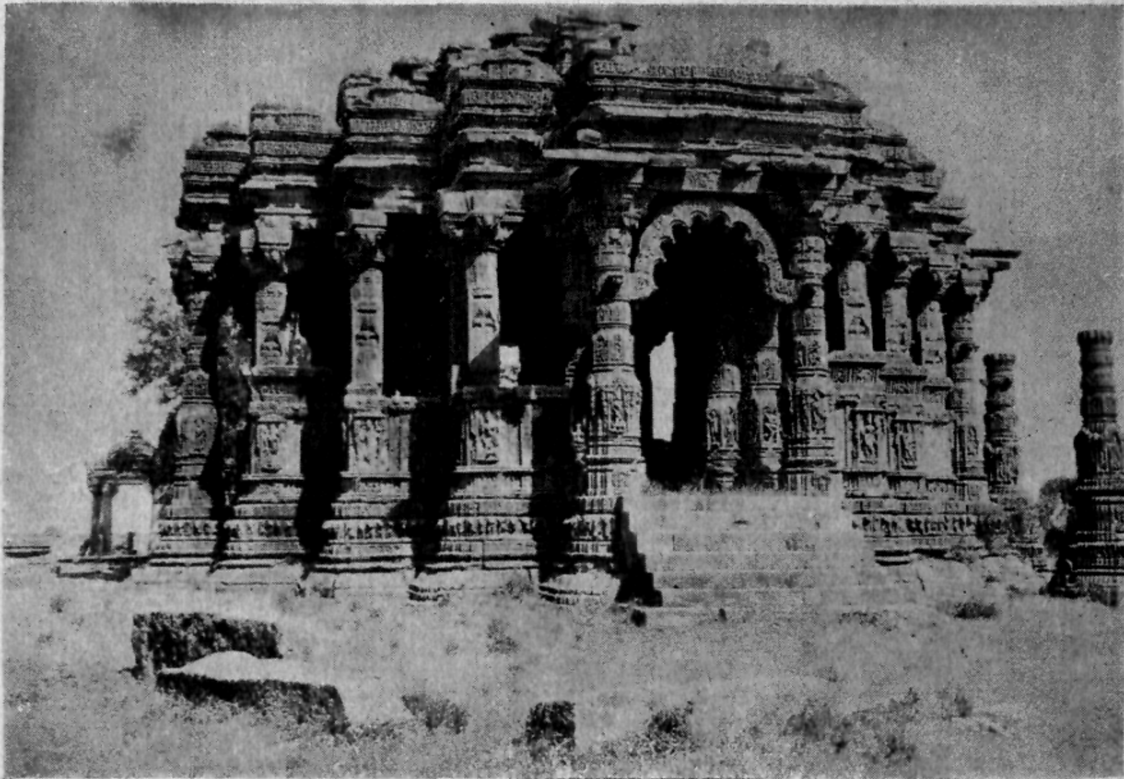
કુમાર પ્રિન્ટરી • અમદાવાદ

સિદ્ધપુરના રુદ્રમહાલયનો એક અવશેષ

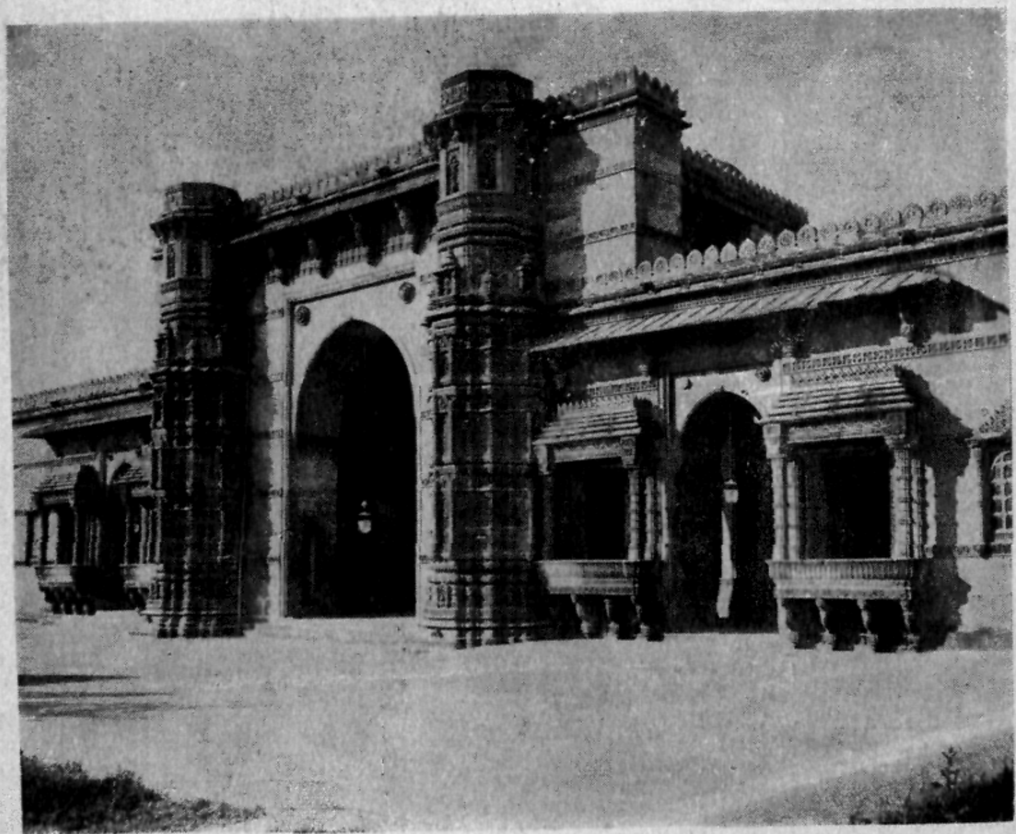
હિંદસ્થાપત્યમાં બૌદ્ધકાળ વીતી ગયા પછી બ્રાહ્મણકાળનો ફરી ઉદય થયો ત્યારે ચણાએલાં (કોરી કાઢેલાં નહિ) મકાનોમાં ગુજરાતનાં મકાનો જેવાં જ્વલંત મકાનો હિંદમાં બીજે કયાંય થયાં નથી. લાઘવ તો ગુજરાતનું જ છે. તેમાં પણ દેવળની ગોઠવણી (Planning) એના અવશેષો પરથી જોતાં સર્વથી ઉત્તમ વિન્યાસવાદી લાગે છે. મૂળરાજ સોલંકીએ એ સંવત ૯૯૮માં શરૂ કર્યો હતો અને સિદ્ધરાજ જયસિંહે ૧૨૦૨માં પૂરો કર્યો, એવો ઉલ્લેખ એના અવશેષોમાંથી મળી આવે છે.

કુમાર પ્રિન્ટરી • અમદાવાદ

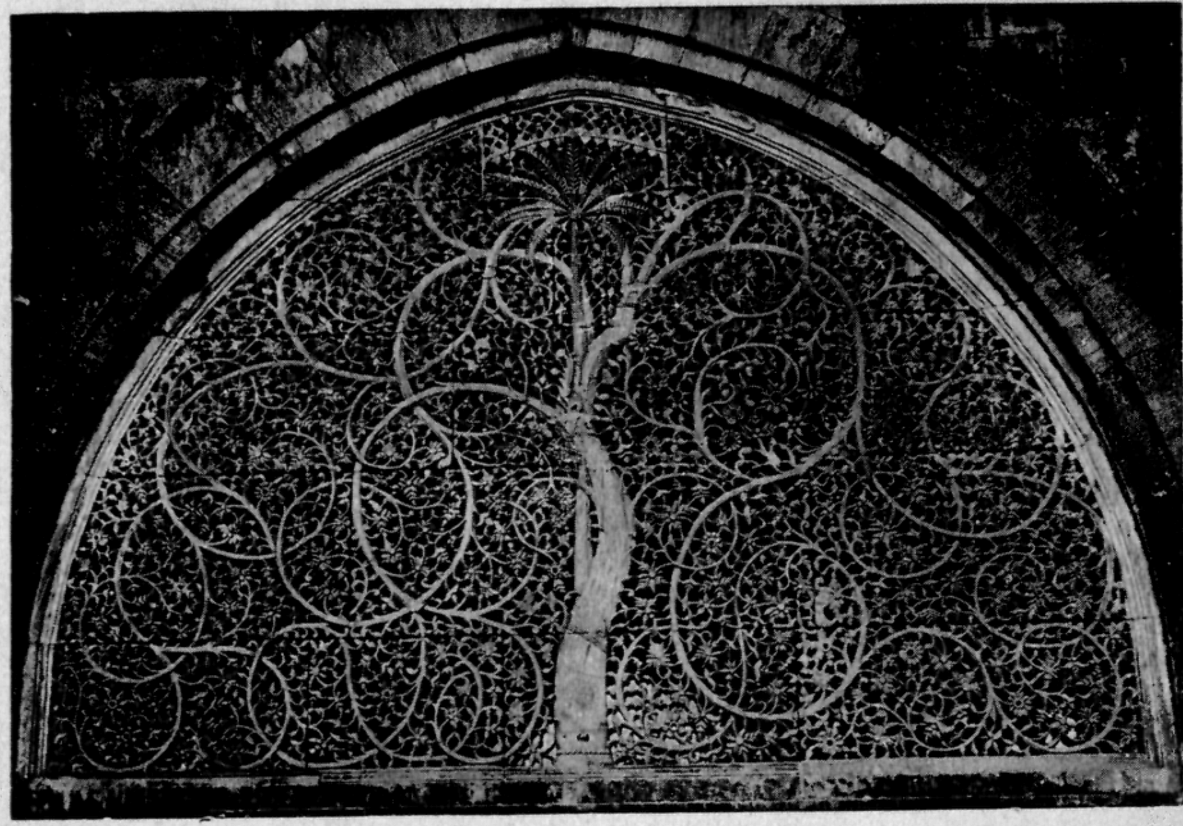

મોઢેરાનું પ્રાચીન ખંડિત સૂર્યમંદિર

કુમાર પ્રિન્ટરી • અમદાવાદ

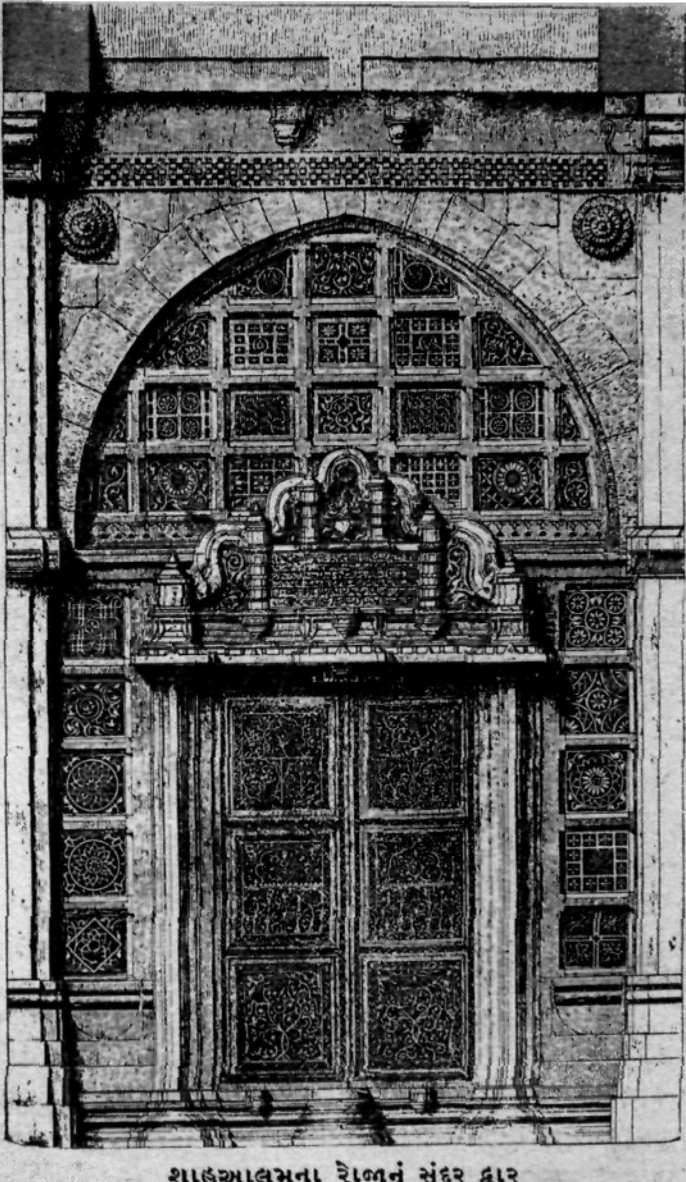
રાણી રૂપમતીની મસ્જિદ
મિરઝાપુર · અમદાવાદ

સીદી સૈયદની જાળી

અમદાવાદમાં આવેલી સીદી સૈયદની મસ્જિદમાંની પથ્થરમાં આરપાર કોરેલી અદ્ભુત જાળી. એશિયા આખામાં એ જાળીનો જોટો નથી. તે નીચેથી દસ ફૂટ પહોળી અને ઉંચાઈમાં સાત ફૂટ છે.

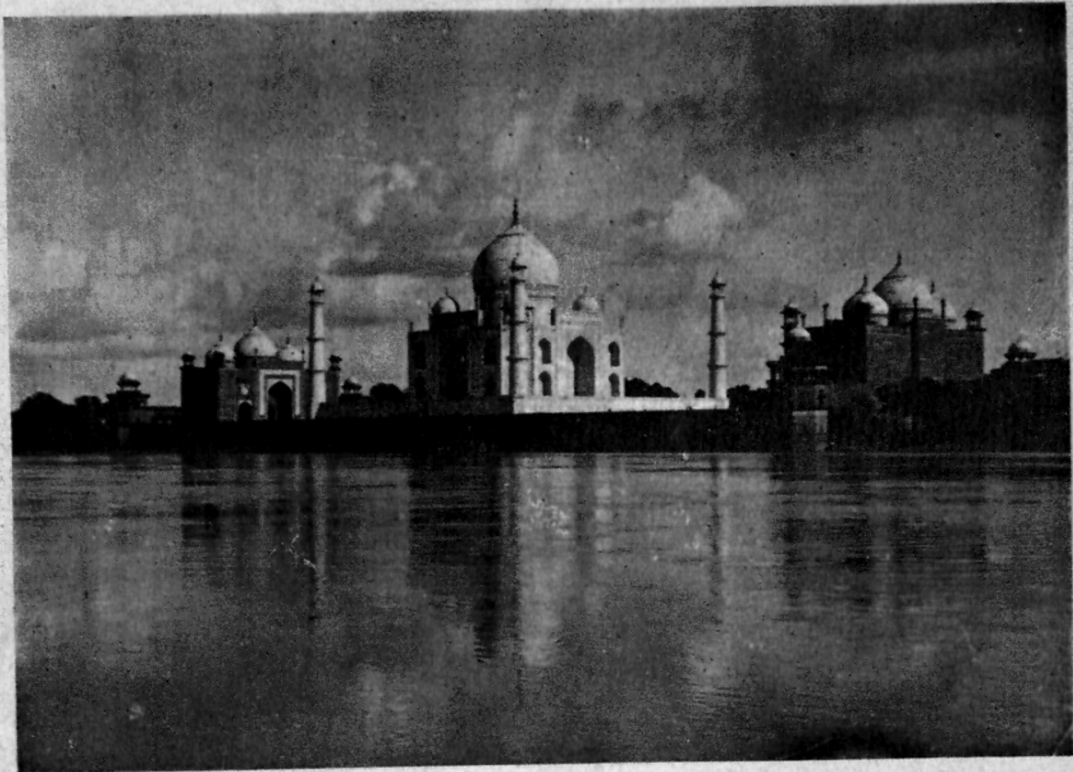
કુમાર પ્રિન્ટરી • અમદાવાદ

શાહઆલમના રોજાનું સુંદર દ્વાર

રોજાના આ દ્વારનાં કમાડ પિત્તળની જાળીવાળાં છે, ને બહુ પ્રાચીન નથી. તેની કોતરણી અમદાવાદના કારીગરોએ કરેલી છે. અમદાવાદના પિત્તળકામનો એ સુંદર નમૂનો છે.

કુમાર પ્રિન્ટરી · અમદાવાદ

યમુનાતીરે તાજ

(ફોટો · કુંદન · જામનગર)

કુમાર પ્રિન્ટરી · અમદાવાદ